

„Alături de descoperirile din morminte și așezări, depozitele sînt cea de-a treia categorie importantă de izvoare în cadrul materialelor preistorice“. Pe acestea din urmă își propune — într-o zonă geografică și pentru anumite condiții de depunere — să le analizeze Wolf Kubach în articolul *Deponierungen in Mooren der südhessischen Oberrheinebene* (p. 189—310), cel mai voluminos studiu al anuarului. De interes primordial a fost examinarea mediului geografic și geologic, pentru a se putea trece la cercetarea pe perioade (neolitic și eneolitic, bronz și fier). Pe categorii, numărul cel mai mare de descoperiri revine acelor și securilor, iar cronologic îndeosebi etapei cuprinse între perioada tumulară evoluată și cea mijlocie a cîmpurilor cu urne. *Interpretarea* încearcă să stabilească anumite criterii de valorificare pe plan social a acestui tip de ofrande. Voluminosul catalog și partea ilustrativă sînt laturi utile ale lucrării, care aduce o contribuție însemnată la cunoașterea unor credințe și obiceiuri ale perioadei respective.

Ultimele două articole, de mai mică întindere (Peter Karl Schmidt, *Beile als Ritualobjekte in der Altbronzezeit der Britischen Inseln*, p. 311—320 și Vera Bianco Peroni, *Bronzene Gewässer- und Höhenfunde aus Italien*, p. 321—336) se încadrează în tema volumului, aducînd noutăți atît ca descoperiri, cît și ca interpretare.

În mod firesc, raportul directorului încheie sumarul anuarului care reflectă bogata activitate a membrilor Institutului, prezentîndu-ne și oaspeții care au ajuns să viziteze Institutul din Frankfurt a. M., dar mai ales amploarea, pe deplin justificată, pe care a căpătat-o editarea seriei PBF, unde contribuția românească, în ciuda unor restanțe, nu mai e de neglijat.

Conținutul volumului este, datorită preocupărilor autorilor, relativ eterogen și ca arie geografică, și ca arie tematică, în limitele fixate la început. Această constatare însă, nu împieteză cu nimic asupra imaginii de ansamblu, pe care editorul își propusese să ne-o dea. Nevrînd de loc să fie un manual de religie al epocii bronzului, studiile înmănunchiate în tomul recenzat fac bunele oficii de introducere în materie.

TUDOR SOROCEANU

T. S. Hačatrjan, *Artiskij nekropol'* (Das Gräberfeld von Artik). Izdatel'stvo Erevanskogo Universiteta Erevan, 1979, 403 S. mit zahlreicher Abbildungen. Preis 5, 40 Rubel.

Eine der wichtigsten Denkmäler der Spätbronzezeit Armeniens ist die Hügelnekropole, die nicht weit von Artik, auf Höhen von ungefähr 2000 m., entdeckt und ausgegraben wurde. Der Leiter der systematischen Ausgrabungen (1960—1970). T. S. Hačatrjan, bietet jetzt den wissenschaftlichen Kreisen den Katalog der 640 Gräber-Nekropole.

In einer kurzen Einleitung (S. 3—18) stellt der Verf. die Entdeckungsbedingungen und die Bestattungsriten vor. Was die innere Chronologie des Gräberfeldes betrifft, glaubt der Verf. mit drei Entwicklungsphasen zu tun zu haben: eine frühere, eine mittlere und eine rezente, die in absoluter Chronologie, den 14.—13., den 12.—11. und den 10.—9. Jhten. entsprechen sollten.

Hätte der Leser einen allgemeinen Plan der Ausgrabungen zur Verfügung gehabt, so wäre möglich gewesen, die vorgeschlagene chronologische Einteilung eventuell zu prüfen. Diese Kontrolle ist dadurch erschwert, daß bei der Beschreibung der Gräber (S. 19—104) die Abmessungen der Gegenstände und die genauen Hinweise zu den Tafeln (S. 109—403) fehlen. Leider ist es nicht immer leicht zu erraten an welches Foto innerhalb einer Tafel der Verf. denkt, da die Gegenstände nicht numeriert sind.

Der Abbildungsteil ist übrigens schwach, weil die Schnitte fehlen und die Fotos wertlos sind. Viele bebilderte Stücke, deren Schönheit wir in mehreren Fällen nur vermuten können, halten wir für unbrauchbar zu einer wissenschaftlichen Analyse. Wir bedauern ebenfalls das Nichtvorhandensein etlicher archäologischer Beilagen (Pläne, Statistiken usw.), sowie einer Zusammenfassung in armenischer Sprache.

TUDOR SOROCEANU